

Woord vooraf. Een geslaagde mislukking

Nadat God eeuwenlang de voortplanting bepleitte, is er vandaag meer marge voor plezier in seksbeleving. Een voorwaarde blijft wel dat er een minimale vorm van liefdevolle wederkerigheid mee gepaard gaat. Hier botst de erkenning van seks als financiële transactie op een grens.

Betaalseks is taboe, maar kan in België rekenen op een relatieve maatschappelijke tolerantie. Pas als men het buikgevoel van individuen aanspreekt of prostitutie zich afspeelt in de achtertuin nemen veronderstellingen, emotionele toonzetting en ongeoorloofde veralgemeningen vaak de bovenhand. ‘Veel mensen lijken het dan plotseling zelf te weten’, aldus een van mijn helden, de Nederlandse professor Hendrik Wagenaar, een expert in prostitutiebeleid. ‘Niet de feiten zijn leidend, wel de eigen vooringenomenheid.’¹

Ook een te eenzijdige benadering in de media en rammelende rapporten staan een degelijke beeldvorming over prostitutie in de weg. Met cijfers wordt gemorst. Ze zijn doorgaans aangedikt, afgerond en methodologisch onverantwoord. Zo zouden nu eens 80 procent, dan weer 90 procent van de sekswerkers in België handelen onder dwang. En dit terwijl we niet eens weten hoeveel dames en heren van plezier er in het land actief zijn.

Aanvankelijk hing ik zelf vast aan een beperkte kijk. Toen ik drie jaar geleden naar een nieuw boekonderwerp zocht, dacht ik eigenlijk aan de avonturen van een blik tonijn. Ik wilde al lang iets professioneels doen met reizen. Het leek me wat om die vis vanuit zijn oceaan te volgen tot op het rek van mijn Brusselse supermarkt. Ik zou een boek schrijven over globalisering en wie er beter en slechter van wordt. Ik zag me al staan op een Japanse vissersboot.

Toen deed een bevriende antropoloog me met een beklijvend gesprek over sekswerk van kaap veranderen. Hij verbreedde de invalshoeken en prikkelde mijn vermoeden dat we vaak over, maar veel minder met sekswerkers spreken. Dat was toch mijn ervaring toen ik acht jaar geleden voor een ander boek al eens een tijd bezig was met interviews over raamprostitutie in de Aarschotstraat in Schaarbeek.² Ik wilde nog steeds reizen, maar de prostituee verving de vis. Verder dan ongemeen boeiend veldwerk in Thailand kwam ik niet. Het drong tot me door hoe complex sekswerk alleen al in België is. Uiteindelijk beperkte de reisroute zich tot Vlaanderen, Brussel en Wallonië.

Het boek dat je nu in je handen hebt, is het meest ambitieuze dat ik ooit schreef. Bijna drie jaar lang trok ik onbevangen en verkennend door het Belgische sekswerklandschap. Op bedden in raambuurtjes, op sofa's in lounges van sterrenhotels of wiebelend op bierbakken in een achterkamer van een café noteerde ik de dagelijkse ervaringen van sekswerkers. Zowel vrouwen, mannen als transgenders. Jong (18-plus), oud (60-plus), maar ook studenten en seksuele dienstverleners voor personen met een beperking. De twee uitersten kennen we allemaal: de *happy hooker* en degene die in afschuwelijke omstandigheden is gedwongen. Maar wie bevolkt de grote tussengroep?

'Hoezo, je wilt een boek over ons schrijven?', antwoordde een raamprostituee me op een druilerige dag vanop haar drempel. 'We hebben allemaal ons eigen verhaal. Denk je dat dan te kunnen vatten?' En beleefd maar categoriek duwde ze de deur dicht. Het was een cadeau dat me met beide voeten op de grond zette.

Drie jaar lang sprak ik ook met professoren, politici en de vaak vergeten entourage: raamverhuurders, managers van escortbureaus en privéhuizen, gezondheidswerkers, juristen, leden van de recherche, het parket, het arbeidsauditoraat en de sociale inspectie.

En dan was er die berg literatuur. Wat daarin opvalt, is de focus op deelaspecten. Veel materiaal raakt aan ethiek, wetgeving, mensenhandel, overlast, feminisme of gezondheid. Vooral vrouwelijke sekswerkers en de raam- en straatprostitutie stelen de aandacht. Daarna gaat het bergaf. We weten nagenoeg niets over Thaise massagesalons. Hoe functioneert de Belgische escortwereld en hoe evolueert het webcamseksgebeuren?

Wat doen de nieuwe internetgerelateerde sekswerkbranches met de oude, meer zichtbare sectoren? Telkens gaapt er een kloof tussen wat we menen te weten en wat we echt weten.

Ik had kunnen opteren om enkel de wereld van de thuisontvangst uit te spitten of een verhaal te schrijven over slechts één raambuurt. Toch sloeg ik een pad in dat vrijwel niemand in België bewandelde. Wat je hierna zal lezen, is een poging om het canvas van nagenoeg alle Belgische sekswerkbranches te beschrijven. Voor een goed begrip: sekswerk is meer dan prostitutie. Het omvat ook de sectoren waarin er geen fysiek contact aan te pas komt. Webcamseks is daar een voorbeeld van.

Prostitutiebeleid zou zich a priori moeten enten op een zo gedegen mogelijke en alomvattende terreinanalyse. Daarin schuilt het voordeel van een brede caleidoscopische benadering. Meteen verklaart het ook de gewaagde keuze van dit boek. Het is vandaag onmogelijk om elke sekswerktak met evenveel diepgang te behandelen. De onderzoeksarmoede is te groot. Soms schuif ik voor enkele sectoren dus alleen krijtlijnen naar voren.

De eerste hoofdstukken nemen je mee langsheen de zichtbare, de verdoken en de digitale sekswerkwereid. Centraal staan telkens de sekswerkers zelf, zij die niet over een batterij woordvoerders beschikken om hun stem te laten weerklinken. Vaak worden ze neergezet als vastomlijnde identiteiten: de hoer, de prostituee, het misleide, handelingsonbekwame seksuele object. Ik benader ze als individuen met dynamische realiteiten. Welke betekenis geven zij aan het werk? Hoe stellen ze hun grenzen, kiezen ze hun werkplekken en investeren ze in toekomst? Wat zijn de gradaties van hun keuzevrijheid? Is er marge voor een sociaal leven? Waar slapen ze? Wat eten ze tijdens soms lange werktijden?

Branche per branche belicht ik ook de bedrijfsstructuur. Dit gebeurt doorgaans nooit, alsof prostituees in een vacuüm werken en niet in een omgeving die onderhevig is aan regelgeving. Is de baas een beursgenoteerd webcambedrijf, een raamverhuurder die al dan niet de moeite doet om de lakens te verversen of iemand die in ruil voor een fiftyfiftywinstverdeling de sekswerker aan een privéappartement helpt? Hoe ziet de arbeidsrelatie eruit en wordt het geld verdeeld? Hiermee zeg ik tegelijk

dat aan prostitutie een dosis (sociale) wetgeving kleeft. Wil je het echt begrijpen, dan moet je je ook daar doorheen werken. Ik tracht dit zo sexy mogelijk te brengen om je Dafalgan te besparen.

Op een lokaal bestuurlijk niveau kijk ik naar wie wat doet. Zijn er verschillen tussen Vlaanderen, Brussel en Wallonië? Hoe wijken de ramen van de Aarschotstraat af van die in de rue Marnix in Seraing of het Antwerpse Schipperskwartier? Zichtbare prostitutie in woongebieden krijgt overigens ook van mij de meeste aandacht. Het ligt gevoeliger in de publieke opinie en er zijn nu eenmaal meer aanspreekpunten. Over de andere sectoren lees je vooral onaf pionierswerk.

Helemaal neutraal ben ik niet. Ik kon geen gesprekken met sekswerkers aangaan zonder hun werk te beschouwen als een vorm van arbeid. Er zijn auteurs die klanten 'plegers' noemen en prostituees 'overlevers'. Zo kan ik niet schrijven, laat staan een vertrouwensrelatie opbouwen met sekswerkers. Voor de rest krijg je het allemaal belevend, ontdekkend en zo feitelijk mogelijk voorgeschoteld, zonder dat ik zelf te veel intervenieer.

Na de rondreis volgt een terugblik die de rode draden oplist. Wat verbindt de sekswerkers en welke knelpunten zien we in de uiteenlopende vormen van bedrijfsvoering?

Met die kennis start het kortere tweede deel van het boek. Noem het een kopstukkendebat. Hoe wordt er op een macroniveau in België over sekswerk gereflecteerd? Wie zijn de lobbygroepen? Hoe onderbouwd zijn de meningen en komen die overeen met wat ik op het microniveau zag en hoorde? Welke kant zouden we beleidsmatig kunnen opgaan?

Wat dit laatste betreft, kon ik op de valreep nog een verrassende juridisch-politieke wending meepikken.

Een andere held van mij, de Argentijnse onderzoeksjournalist Martín Caparrós, reisde de hele planeet af op zoek naar antwoorden over structurele honger in de wereld. Nadat hij honderden hongerlijders had gesproken, opent hij zijn inleiding met een ontwapenende bescheidenheid: 'Dit boek is een mislukking, maar één waar ik mij niet voor schaam.'³ Kijk breed naar sekswerk en je valt in een vat waarvan je de bodem niet ziet. En dus viel ik maar. Het onderwerp leent zich niet voor snelle conclusies. We moeten vallen en blijven vallen, ondertussen telkens nieuwe stukjes

inzicht sprokkelen en op het einde van de rit durven aanvaarden dat je steeds meer vragen overhoudt dan antwoorden. Ook mijn eigen journalistieke documentaire is dus een mislukking. Maar als ik erin slaagde om op een verhalende manier te suggereren hoe veelzijdig de wereld van seks-werk is, dan schaam ik me daar niet voor.

Hans Vandecandelaere
Brussel, maart 2019